

Тетяна НІКОЛАЄВА,

orcid.org/0000-0002-4642-1578

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземної філології

Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна) *ztrololoz@ukr.net*

КОНТАМІНАЦІЯ І СЛОВА-ПОРТМОНЕ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті здійснено аналіз явища контамінації і слів-портмоне в сучасній англійській мові. Встановлено, що нині досліджуються закономірності моделювання формальної та змістової сторони контамінованих утворень, що передбачає їхню структурну і семантичну класифікацію, а також аналіз мотивуючих компонентів, що беруть участь у їхньому створенні. Підсумовано, що приблизно до середини ХХ століття існувала традиція ототожнення контамінації з іншими словотворчими процесами: з аббревіатурою, зі скороченням, зі словоскладанням, зі складнос-короченими словами. Цей підхід, однак, видається не цілком виправданим, хоча і зрозумілим, оскільки в широкому сенсі в контамінації присутні всі ці процеси: і скорочення, і аббревіація, і додавання елементів слів.

Основна відмінність між контамінацією і аббревіацією полягає в тому, що аббревіатура являє собою слово-заступник, вживається замість і як синонім відповідного розгорнутого словосполучення. Контамінат, на відміну від аббревіатури, здебільшого не є синонімом або знаком-заступником відповідного розгорнутого словосполучення. Основна відмінність між контамінацією і складним словом полягає в тому, що контамінат являє собою єдину кореневу морфему, що особливо відчутно в контамінатах, які складаються з одного-двох складів.

Узагальнено, що контамінація нерідко служить базою стилістичного прийому – каламбуру, проте не слід ототожнювати контамінації та каламбур (гру слів), хоча одне не виключає іншого. Можна сказати, що контамінація являє собою різновид словесної гри, остання ж далеко не завжди заснована на контамінації. Якщо два слова або дві форми слова «накладаються» одне на одного і при цьому збігаються фонетично або графічно, йдеться не про контамінацію, а про гру слів, засновану на полісемії або паронімії.

Резюмовано, що з огляду на семантичний, синтаксичний, понятійний і акцентно-складовий аспекти складових компонентів контамінатів, можна сформулювати деякі правила щодо дистрибуції базисного і модифікуючого компонентів контамінатів сучасної англійської мови: 1. Базовим елементом може виступати другий компонент контаміната в тому разі, якщо обидва мотивуючих слова сходять до стійкого або вільного синтаксичного словосполучення, розташування компонентів якого збігається з розташуванням компонентів слів у контамінаті. 2. У разі, якщо слова-джерела є синонімами і не допускають розташування компонентів «головне – залежне» або «залежне – головне», обидва елементи є рівною мірою важливими, таким чином, визначити базисний і модифікуючий елементи не видається можливим. 3. Вирішальну роль під час визначення головного і залежного елементів відіграє те поняття, яке передається контамінату.

Ключові слова: контамінація, контамінати, слова-портмоне, англійська мова, стягнення.

Tetiana NIKOLAIEVA,

orcid.org/0000-0002-4642-1578

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of Foreign Philology

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *ztrololoz@ukr.net*

CONTAMINATION AND PORTMANTEAU WORDS IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE

The article analyzes the phenomenon of contamination and portmanteau words in the modern English language. It has been established that the regularities of modeling formality and denotative meaning of contaminated formations are currently being investigated, which allows for their structural and semantic classification, as well as the analysis of motivating components involved in their creation. It is summarized that nearly until the middle of the XX century there was a tradition of identifying contamination with other word-forming processes such as abbreviation, shortening, compounding and acronyms. Yet, this approach does not seem entirely justified, although it is understandable, since in a broad sense, contamination contains all of these processes, both shortenings and abbreviations, and compounds.

The main difference between contamination and abbreviation consists in the fact that abbreviation is a substitute word, used instead and as a synonym for an appropriate expanded word collocation. Unlike abbreviation, the contaminant mostly is not a synonym or a substitute word for the corresponding enlarged word collocation. The main difference

between contamination and a compound word is that a contaminant is a single root morpheme, which is especially perceptible in the contaminants consisting of one or two syllables.

It has been generalized that contamination frequently serves as the basis of stylistic device, that is a word play, but one should not identify contamination and a word play, though the one does not exclude the other. It can be said that contamination is a variety of word play, while the latter far not always bases on contamination. If two words or two forms of the word "overlap" with each other and, at the same time, fall together phonetically or graphically, it is not about contamination, but about a word play based on polysemy or paronymy.

It has been recapitulated that given the semantic, syntactic, conceptual and accentual and constituent aspects of compound components of contaminants, one may formulate some rules concerning distribution of the basic and modifying contaminants components of the modern English language. 1. The basic component may be the second component of the contaminant providing that both motivating words converge to a stable or free syntactic word collocation, the arrangement of the components of which consists with the arrangement of word components in the contaminant. 2. If source words are synonyms and do not allow the arrangement of components such as "main-dependent" or "dependent-main" clauses, both elements are equally important, therefore, it is not possible to determine the basic and modifying element. 3. The concept, transmitted to the contaminant, plays a crucial role in determining main and dependent clause.

Key words: contamination, contaminants, portmanteau words, English language, contraction.

Постановка проблеми. У лінгвістичній літературі з проблем морфології та словотвору досі немає єдиної думки щодо словотворчої моделі контамінації, або стягнення (англ. «blending»). Дослідження контамінації стали з'являтися на початку ХХ століття, поступово розширювалися в середині минулого століття і досягли апогею на рубежі ХХ – ХХІ століть.

Нині досліджуються закономірності моделювання формальної та змістової сторони контамінованих утворень, що передбачає їхню структурну і семантичну класифікацію, а також аналіз мотивуючих компонентів, що беруть участь в їхньому створенні. Аналіз словників неолексики («The Longman Register of New Words» 1989), «The Oxford Dictionary of New Words» (1991), «Dictionary of New Words and Meanings» (2006)) показує, що кількість контамінованих слів зростає, хоча і незначно (від 2 до 7 %), проте ці дані далеко не об'єктивні у відображенні кількості контамінатів, що виникли в останні десятиліття: річ у тому, що більшість словників неолексики не фіксує слова розмовно-оказіонального характеру, а саме такими є близько 80 % контамінатів сучасної англійської мови. Специфіка семантики контамінатами полягає в репрезентації компонентів значення (сем) мотивуючих слів-основ, ця вибірковість полягає в розширенні, звуженні, метафоризації або спеціалізації значення вихідних слів.

Вивчення контамінованих слів убачається перспективним із погляду когнітивної лінгвістики, оскільки процес створення контамінатами відображає процес оперування різними концептами, з яких обираються одні елементи, представлені в контамінатах.

Аналіз досліджень. Одним із перших про контамінації заговорив Г. Пауль (1890), визначивши її так: "as occurring when two synonymous items force themselves simultaneously into consciousness,

thereby creating a new form in which elements of one form mingle with the elements of the other, as manifested partly in the phonetic form of single words and partly in their syntactic combination" (Cannon, 1986: 725).

Водночас Г. Марчанд визначає контамінацію як метод злиття частин слів в одне нове слово. Зі свого боку Г. Бергстром розглядає стягнення ("blending or contamination") як злиття будь-яких частин вихідних слів, а також синтаксичних конструкцій, уважаючи, що важливу роль у процесі утворення контамінатів відіграє семантична подоба вихідних компонентів. Контамінацію він визначає як процес, що виникає в такий спосіб: "... due to association by synonymy or similarity of the meaning of the compromising element". Г. Кеннон також підкреслює важливість семантичної подібності: "Blends <...> are caused by the rise of two or more words (often synonyms or near-synonyms) to one's consciousness at the same time. The resulting interference produces hesitation and a compromise word" (Cannon, 1986: 745). Говорячи далі, Г. Кеннон виділяє не тільки лексико-морфологічну, але й синтаксичну контамінацію, наводячи такий приклад: "nothing else but a miracle" – nothing but a miracle + nothing else than a miracle.

Можна побачити, що різні дослідники віддають перевагу різним термінам, більшість з яких є синонімічні з контамінацією (стягнення, блендинг), деякі – суміжні (слова-портмоне), інші являють собою її приватний різновид (телескопи). Наприклад, Є. Кубрякова віддає перевагу терміну «телескопи», визначаючи структурну і семантичну особливості цього процесу як «такий спосіб словотвору, який являє собою злиття двох (або більше) усічених основ або злиття повної основи з усіченою основою, в результаті якого утворюється нове слово, повністю або частково включає в себе значення всіх вхідних у нього структурних

елементів» (Кубрякова, 2010: 15). Натомість Н. Лаврова віддає перевагу терміну «словозлиття» і розглядає його як «процес творення слів за однією з п'яти формальних моделей: початок першого слова і ціле друге слово, ціле перше слово і кінець другого слова, два цілих слова, частково накладаються одне на одного в місці з'єднання, початок першого слова і кінець другого слова, слово або частина його міститься всередині іншого вихідного слова» (Лаврова, 2012). Зокрема, Н. Лаврова пропонує таке визначення контамінації (словозлиття): «процес створення нового слова, який поєднує в собі форми і значення двох уже наявних у системі мови слів з обов'язковим урізанням, принаймні одного з вихідних слів, і (або) накладенням їх у місці з'єднання» (Лаврова, 2012).

Визначення і розуміння того, що ми називаємо контамінацією, з одного боку, виявляють багато спільного, з іншого боку, певною мірою різняться, виділяючи або структурний, або семантичний аспекти цього явища. Спільним є те, що всі дослідники одноставні в згадці процесу усичення і можливого накладення морфем.

Метою статті є аналіз явища контамінації та слів-портмоне в сучасній англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Приблизно до середини ХХ століття була традиція ототожнення контамінації з іншими словотворчими процесами: з аббревіатурою, зі скороченням, зі словоскладанням, зі складноскороченими словами. Цей підхід, однак, видається не цілком виправданим, хоча і зрозумілим, оскільки в широкому сенсі в контамінації присутні всі ці процеси: і скорочення, і аббревіація, і додавання елементів слів.

Основна відмінність між контамінацією і аббревіацією полягає в тому, що аббревіатура являє собою слово-заступник, вживається замість і як синонім відповідного розгорнутого словосполучення. Контамінат, на відміну від аббревіатури, здебільшого не є синонімом або знаком-заступником відповідного розгорнутого словосполучення. Основна відмінність між контамінацією і складним словом полягає в тому, що контамінат являє собою єдину кореневу морфему, що особливо відчутно в контамінатах, які складаються з одного-двох складів. На цю обставину вказує як Н. Лаврова, так і В. Заботкіна. На думку В. Заботкіної, «створення такої морфемі з двох або декількох корневих морфем є істотною відмінністю слова-стягнення від складних слів» (Заботкіна, 1989).

Контамінація нерідко служить базою стилістичного прийому – каламбуру, проте не слід отожднювати контамінації та каламбур (гру слів), хоча одне не виключає іншого. Можна сказати, що

контамінація являє собою різновид словесної гри, остання ж далеко не завжди заснована на контамінації. Як справедливо зазначає Р. Куллен, якщо два слова або дві форми слова «накладаються» одне на одного і при цьому збігаються фонетично або графічно, йдеться не про контамінацію, а про гру слів, засновану на полісемії або паронімії (Cullen, 2007).

Побутує думка, що базою для утворення контамінатів «служить вільна синтаксична конструкція, стереотипний характер і часта повторюваність якої є основними каталізаторами її трансформації в щільнооформлену лексему». Слушно підкреслює Л. Омельченко, що контамінація, «на відміну від аббревіатур, не має відповідності у вільних словосполученнях, а утворюється внаслідок встановлення асоціативних зв'язків між двома синтаксично відокремленими словами» (Деякі тенденції у розвитку телескопійних слів сучасної англійської мови, 1992: 31).

Насправді обидва твердження є правильними, що не заперечує контамінацію як складне і багатогранне явище: залежно від структурного типу контамінатів можна умовно виділити синтагматичні і парадигматичні контамінати. Синтагматичні контамінати складаються зі слів, що трапляються в лінійному ланцюгу і мають загальний елемент (графему або склад) на кордоні кінця першого слова і початку другого, саме ця обставина і сприяє злиттю двох слів, наприклад: *Chicagorilla* – *Chicago* + *gorilla*, *morphonemics* – *morphology* + *phonemics*; *radarange* – *radar* + *range*, *dramateur* – *drama* + *amateur*.

Як вказує Дж. Альджео, асоціативні, або парадигматичні, контамінати виникають спочатку у свідомості мовця, а потім вже в мові, причому нерідко це стягнення синонімів або семантично подібних слів, наприклад: *needcessity* – *need* + *n* (e) *cessity*, *crocogator* – *crocodile* + *alligator* (O'Byrne, 2020). Важливо зазначити, що, крім семантичної або понятійної близькості вихідних слів, певну роль відіграє і фонетична подібність слів, що сприяє їхній одночасній активізації у свідомості й у мові: *preet* – *pretty* + *sweet*. В останньому випадку, однак, виникнення контамінатів може бути не стільки усвідомленою дією, скільки результатом застереження.

Деякі дослідники вважають, що семантичний аспект відіграє домінуючу роль під час формування контамінатів і що слова-стягнення здебільшого створюються завдяки асоціативним зв'язкам між вихідними словами (дані і приклади наводяться за Л. Омельченко), які можуть бути: близькими за значенням: *needcessity* – *need* + *Necessity*,

preet – pretty + sweet; swellegant – swell + elegant; протилежними за значенням, наприклад: contract – concrete + abstract; належать до одного поняття або одного класу явищ: Octobre – October + November; Eurasia – Europe + Asia; не схожі за значенням, але володіють здатністю використовуватися як взаємозамінні в мовному ланцюзі та є граматично рівнозначними словами: baskart – basket + cart; не схожі за значенням і не володіють здатністю використовуватися як взаємозамінні в мові, але асоціюються між собою, наприклад, foodoholic – food + alcoholic.

1. На думку З. Стефана, «чим менша семантична схожість вихідних одиниць, тим менше у них шансів утворити стягнення» (Stefan, 2004: 639). Матеріал сучасних контамінітів, однак, спростовує це твердження: у разі жартівливо-іронічних контамінітів (тобто в абсолютній більшості випадків) вирішальним виявляється фонетична подібність, а не семантична (див., наприклад, словник «The Little Niptionary»). Звісно ж, що з теоретичного погляду можливе об'єднання практично будь-яких слів у контамініти, вирішальними виявляються екстралінгвістичні або ономазіологічні передумови: асоціації, що виникають у свідомості мовця між двома або більше концептами, є основною передумовою формування контамінітів.

Складним і досі не вирішеним виявляється питання про ономазіологічні базиси й ознаки контамінованого словотвору. Для їхнього визначення є як чисто формальні, так і концептуально-смилові критерії, проте взяті поза контекстом контамініти виявляють значну складність у встановленні їхніх базису і ознаки. Формальною ознакою визначення базису є розташування компонентів у контамініті: часто базисним елементом є другий (тобто останній) мотивуючий компонент контамінанта. Однак це виявляється справедливим тільки в тому разі, якщо контамініти входять до словосполучення або якщо в асоціаціях, що виникають у свідомості мовця, перший компонент виступає як визначення другого. Ще одним критерієм є акцентно-складова структура контамінітів: імовірно, базисом є те слово, яке збігається з контаміном за кількістю складів і за наголосом. Визначимо базис і ознаку в таких контамінатах: “shamateur”, “brunch”, “horrible”, “motel”. У першому випадку очевидно, що базисом є другий компонент контаміната – “amateur”, тому що “shamateur” збігається з ним за фонетичною і за складовою структурою і тому що “sham” виступає як визначення (залежного компонента) в словосполученні “sham amateur”.

У контамініті “brunch” базисним елементом також є другий компонент “lunch”, оскільки він присутній у слові в більшому обсязі, збігається з акцентно-складовою структурою з контамінатами і позначає «ситний другий сніданок, що включає перший сніданок». У цьому випадку, як, утім, і у всіх інших, важливим і, мабуть, абсолютно достовірним критерієм є значення відповідного контаміна: знаючи значення, ми безпомилково визначаємо базисний і модифікуючий елементи. У всіх інших випадках ми можемо тільки висловлювати припущення про те, який елемент є головним, а який – залежним. У контамініті “horrible” другим компонентом виступає слово «terrible», що збігається з ним за акцентно-складовою структурою.

Водночас видно, що обидва слова представлені в контамініті в однаковому обсязі. З огляду на те, що компоненти в контамініті, які перебувають у рівних із погляду семантики і синтаксису відносинах, є синонімічними прикметниками, робимо висновок про те, що в цьому випадку обидва компоненти є «головними», а виділити залежний (модифікуючий) елемент не видається можливим. Контамінат “motel” можна уявити у вигляді синтаксичного словосполучення “a hotel for motor vehicles”. У значенні контаміната на першому місці стоїть поняття «готель», а не «транспортний засіб», тому саме слово «готель» є базисним елементом. Отже, з огляду на семантичний, синтаксичний, понятійний і акцентно-складовий аспекти складових компонентів контамінітів, можна сформулювати деякі правила щодо дистрибуції базисного і модифікуючого компонентів контамінітів сучасної англійської мови: 1. Базисним елементом може виступати другий компонент контаміната в тому разі, якщо обидва мотивуючих слова сходять до стійкого або вільного синтаксичного словосполучення, розташування компонентів якого збігається з розташуванням компонентів слів у контамініті. 2. У разі, якщо слова-джерела є синонімами і не допускають розташування компонентів «головне – залежне» або «залежне – головне», обидва елементи є рівною мірою важливими, отже, визначити базисний і модифікуючий елементи не видається можливим. 3. Вирішальну роль під час визначення головного і залежного елемента відіграє те поняття, яке передається контамінітанту.

Висновки. Досі залишається дискусійним питання про продуктивність контамінації як словотворчої моделі. Якщо розуміти під продуктивністю моделі можливість її застосування в будь-який момент, а також факт її неодноразового використання для створення нових слів, то контамінація, безумовно, продуктивна, хоча й її наслідком

є утворення стилістично маркованих і нерідко okazіональних слів. На користь продуктивності контамінації говорить і та обставина, що контамінації можуть служити основою формування інших слів, як правило, дериватів, наприклад: to infinitely (infinite + multiply) + -ment – infinitlyment; to jazzercise (jazz + to exercise) + -er – jazzerciser; to mnemorize (mnemonic + To memorize) + -ation – mnemorization; to producticrastinate (productive + to procrastinate) + -ation – producticrastination.

Деякі дослідники пропонують розмежовувати причини утворення контамінатів на лінгвістичні та екстралінгвістичні. До лінгвістичних факторів відносять такі: 1) стереотипність синтаксичних конструкцій; 2) наявність в англійській мові вели-

кої кількості атрибутивних сполучень; 3) фонетичну схожість окремих елементів мотивуючих слів; 4) аналогію. До екстралінгвістичних факторів належать такі: 1) встановлення особливих асоціативних зв'язків між синтаксично відокремленими словами; 2) компроміс, коли під час вибору того чи іншого слова одночасно вживаються обидва; 3) номінативна доцільність; 4) привнесення елементів суб'єктивного сенсу (експресія, новизна, комізм); 5) прагнення комунікантів до милозвучності і до мовної економії.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у висвітленні лексико-семантичних особливостей акронімів у сучасній англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Советская энциклопедия, 2006. 598 с.
2. Деякі тенденції у розвитку телескопічних слів сучасної англійської мови / Л. Ф. Омелченко, Н. М. Максимчук, П. О. Бех, Л. В. Биркун. Київ : НМК ВО, 1992. 59 с.
3. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка : учеб. пособ. для ин-тов и фак-тов иностр. яз. Москва : Высшая школа, 1989. 126 с.
4. Кубрякова Е. С. Теория номинации и словообразование. 2-е изд. Москва : URSS, 2010. 82 с.
5. Лаврова Н. А. Контаминация в современном английском языке: a fait accompli. Москва : Прометей, 2012. 222 с.
6. Algeo J. Blends: A structural and systematic view. *American Speech*. 1977. № 52. P. 47-54.
7. Bergstrom G. A. On Blendings of Synonymous or Cognate Expressions in English : doctoral dissertation. Lund, 1906. 211 p.
8. Cannon G. Blends in English word formation. *Linguistics*. 1986. № 24. P. 725-753.
9. Cullen R. *The Little Hiptionary*. New York : Peter Pauper Press, 2007. 145 p.
10. O'Byrne N.A. Dictionary of New Words and Expressions. 2020. URL: <http://homepage.eircom.net/~nobyrne/humour.htm> (Last accessed: 17.03.2020).
11. Stefan Th. Gries "Shouldn't it be breakfunch? A quantitative analysts of blend structure in English". *Linguistics*. 2004. № 42-3. P. 639.

REFERENCES

1. Akhmanova O. S. Slovar lnhvystycheskykh termynov [Dictionary of Linguistic Terms]. Moscow : Sovetskaya Entsiklopedia, 2006. 598 p. [in Russian].
2. Deiaci tendentsii u rozvytku teleskopiinykh sliv suchasnoi anhliskoi movy [Some Trends in the Development of Telescopic Words of the Modern English] / Omelchenko L. F., Maksymchuk N. M., Bekh P. O., Byrkun L. V. Kyiv : NMK VO, 1992. 59 p. [in Ukrainian].
3. Zabotkina V. Y. Novaja leksika sovremennogo anglijskogo jazyka [New Vocabulary of Modern English]. Moscow : Vysshaya Shkola, 1989. 126 p [in Russian].
4. Kubryakova E. S. Teorija nominacii i slovoobrazovanie [Theory of Nomination and Word Formation]. Moscow : Librokom Publishing House, 2010. 88 p. [in Russian].
5. Lavrova N. A. Kontaminacija v sovremennom anglijskom jazyke : a fait accompli [Contamination in Modern English: a fait accompli]. Moscow : Prometheus Publisher, 2012. 222 p [in Russian].
6. Algeo J. Blends: A structural and systematic view. *American Speech*. 1977. № 52. P. 47-54.
7. Bergstrom G. A. On Blendings of Synonymous or Cognate Expressions in English : doctoral dissertation. Lund, 1906. 211 p.
8. Cannon G. Blends in English word formation. *Linguistics*. 1986. № 24. P. 725-753.
9. Cullen R. *The Little Hiptionary*. New York : Peter Pauper Press, 2007. 145 p.
10. O'Byrne N.A. Dictionary of New Words and Expressions. 2020. URL: <http://homepage.eircom.net/~nobyrne/humour.htm> (Last accessed: 17.03.2020).
11. Stefan Th. Gries Shouldn't it be breakfunch? A quantitative analysts of blend structure in English. *Linguistics*. 2004. № 42-3. P. 639.